

אמר ליה רב ענן: מאי עבדתיך?

אמר ליה: דינא אית לי! ולא קביל מיניה!

אמר ליה רב ענן: פסילנא לך לדינא.

אמר ליה: דינא דמר — לא בעינא. איני רוצה להתדיין לפניך, אבל קבולי לקביל מר ממני את הסל עם הדגים הקטנים, דלא למנען ועל ימנע ממני מר מאקרובי בכורים, ממצות הקרבת ביכורים שאקיים בנתינה זאת

אמר ליה רב ענן: קבולי — לא בעינן דאיקביל ללא סיבה. אבל השתא, עתה דאמרת לי טעמא — מקבילנא.

שדריה שלח רב ענן את האדם הזה לקמיה דרב נחמן, שידון אותו, והכי שלח ליה במכתב שנתן בידו אל רב ענו: נירייניה מר להאי גברא, דאנא היות ואני, ענן — פסילנא ליה לדינא.

אמר רב נחמן כשקבל את המכתב: מדשלה לי רב ענן הכי, שמע מינה קריביה קרובו של רב ענן הוא, ולכן הוא פסול לדונו, ועלי לכבדו, כי בכך יתכבד רב ענן.

הוה קאים דינא דיתמי היה עומד לדיון דין של יתומים נגד בעל דינם, קמיה דרב נחמן.

אמר רב נחמן: האי, המצוה לכבד תלמידי קו-א חכמים, היא מצות עשה, וגם האי, המצוה לדון לפי סדר הקדימה את היתומים, שנאמר "ושפטם צדק", גם היא מצות עשה.⁽¹⁾

דתניא: [מלכים ב דן] "ואיש בא מבעל שלישה, ויבא לאלישע, איש האלהים, לחם בכורים עשרים לחם שעורים. וכרמל בצקלונו".

וכי אלישע — אוכל בכורים הוה? והרי הוא לא היה כהן אלא היה משבט גד!⁽³⁾

אלא, לומר לך, שכל המביא דורון לתלמיד חכם — כאילו מקריב בכורים.

מהפסוק [הבא אחריו] שאין להקדים ולדון דין אשר בא מאוחר לפני דין שבא לפניו, וכאן בא הדין של היתומים ראשון. [ועיין ברש"ש שציין לדברי רש"י במסכת שבועות דף ל].

ועיין בדברי החזון איש [ח"מ ד א] שה"צדק" שב"משפט צדק", שנצטוינו עליו בתורה ["בצדק תשפוט", "צדק צדק תרדוף"], משמעותו צדק בהנהגת המשפט.

ולכן, על אף שחייב הנתבע לבוא בעצמו לדין ואינו יכול לשלוח בא כח שייצג אותו, כי מענהו של הנתבע לתביעה הוא "גורם עיקרי לברר את האמת, ואת פרטי המאורעות לאמתתן", ויש לחיוב לחקור את הנתבע עצמו משום "משפט צדק", בכל זאת, מי שתורתו אומנתו, או נשים נכבדות, שאין זה מכבודם

3. רש"י. והוכיח זאת מדברי הגמרא במסכת פסחים שאלישע היה בנו של שפט אשר בספר דברי הימים הוא מתייחס לשבט גד.

והתוס' כתבו שאין צורך לומר שלא היה כהן, אלא אפילו אם היה כהן הוא לא היה יכול לאכול בכורים, לפי שאלישע היה בשומרון, ואילו הביכורים אינם נאכלים אלא בירושלים.

והביאו התוס' בשם סדר אליהו זוטא, שלמד מכאן שהמביא אוכל לתלמידי חכמים, בכל מקומות מושבותיהם, הרי הוא כמביא ביכורים לירושלים.

1. עיין במהרש"א שהקשה כיצד יש ללמוד מפסוק זה שצריך להקדים את דין היתום? ומביא המהרש"א שבמסכת סנהדרין לומדים

ועשה דכבוד תורה, המחייב לדון תחילה את קרובו של רב ענן — עדיף על עשה של "ושפטתם צדק".

סלקיה, דחה לדינא דיתמי למועד מאוחר יותר, ואחתיה וירד לדון את דיניה של אותו אדם.

כיון דחזא בעל דיניה, כיון שראה בעל דינו של אותו אדם ליקרא את הכבוד דקא עביד ליה רב ענן — איסתתם טענתיה, נסתמו טענותיו, לפי שהתייאש מלזכות בדין.

ומספרת הגמרא כי רב ענן נענש על כך שמחמת המלצתו על אותו אדם לרב נחמן, נסתמו טענותיו של בעל דינו של אותו אדם —

רב ענן, הוה רגיל אליהו דאתי גביה, אליהו הנביא היה רגיל להתגלות לפניו, דהוה מתני ליה שהיה שונה לו את "סדר דאליהו".

כיון דעבד הכי, שהמליץ על אותו אדם בפני רב נחמן כדי שידון אותו — איסתלק ממנו אליהו, ולא התגלה אליו עוד.

יתיב ישב רב ענן בתעניתא, ובעא וביקש רחמי, ואתא אליהו אליו.

כי אתא, כאשר הגיע אליהו הוה מבעית ליה בעותי, היה מפחיד את רב ענן. ועבד

תיבותא עשה רב ענן תיבה, להגן על עצמו מהפחדתו של אליהו, ויתיב קמיה, וישב בתוך התיבה לפני אליהו, עד דאפיק ליה פידריה. עד שהוציא ולימדו את כל הסדר של דברי אליהו.

והיינו דאמרי אינשי שיש שני סדרים של אליהו: סדר דאליהו רבה, שלמד מאליהו קודם לאותו מעשה, מחוץ לתיבה, ופדר אליהו זוטא שלמד מאליהו בהיותו בתיבה.

בשני בשנותיו דרב יוסף הוה ריתחא, היה כעס של הקב"ה על בריותיו, והיה רעב בארץ.

אמרי ליה רבנן לרב יוסף: ליבעי יבקש מר רחמי שיחלוף הרעב!

אמר להו רב יוסף: אין לי כח לפעול בתפילתי! השתא, שהרי —

ומה אלישע, דכי הוה רבנן מיפטרי מקמיה, כשהיו קמים לעמוד לצאת מבית המדרש — הוה פיישי היו נשאים מהם בבית המדרש תרי אלפן ומאתן רבנן, ובכל זאת, בעידן ריתחא — לא הוה בעי רחמי! לא היה אלישע עומד להתפלל ולבקש רחמים בעת הכעס.

אנא — איבעי רחמי? (2)

2. ועל אף שמצינו במקומות רבים שעמדו חכמים והתפללו על צרות שהתרחשו בדורם, כאן היתה הגזירה של בצורת מחמת ריתחא, ובשעת ריתחא צריך מעשה של הכלל כולו כדי להביא לשינוי, ואין די בתפילת החכם שבדור. אחרונים

להופיע כנתבעים בבית דין, יכולים הדיינים לדון אותם באמצעות באי כוחם.

לפי ש"ענין חיקור הדין אין לו גדר מיוחד, אלא כפי יכולת הדיינים", והצדק שבהנהגת המשפט הוא — שאפשר להקיל ולא לחקור באופן ישיר בבית דין נשים נכבדות או מי שתורתו אומנותו!

ודנה הגמרא: וממאי דפיישי הכי? מנין לנו שאכן היו נשארים תלמידים כה רבים לאחר שהגיע השעה לצאת מבית המדרש? —

דכתיב באלישע [מלכים ב ד]:

"ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים, עשרים לחם שעורים, ו[לחם] כרמל בצקלוננו [ובסך הכל עשרים ושניים לחמים].

ויאמר [אלישע למשרתו]: תן [את עשרים ושניים הלחמים] לעם, ויאכלו!

ויאמר משרתו: מה אתן זה לפני מאה איש!?"

ומדייקת הגמרא מלשון המשרת: מאי "לפני מאה איש"?

אילימא דכולהו עשרים ושניים הלחמים נתן לפני מאה איש, וכל אחד קיבל יותר מחמישית לחם, מדוע תמה המשרת על מיעוט הלחם? והרי בשני בצורת [והשנה ההיא שנת בצורת היתה] כמויות לחם שכאלו — טובא הרבה הו, הן נחשבות!

אלא, דכל חד וחד מעשרים שניים הלחמים הוא נתן קמי לפני מאה איש. וכל אחד קיבל לאכול רק אחד חלקי מאה מהלחם. וכיון שהיו שם עשרים לחם שעורים ועוד לחם בכורים ועוד כרמל בצקלוננו, נמצא שהתחלקה הכמות של עשרים ושניים לחמים בין אלפיים ומאתיים תלמידי אלישע.

כי הווי מיפטרי רבנן מבי רב — הווי פיישי היו נשארים בבית המדרש, אלפא ומאתן רבנן.

ואילו מבי רב הונא — הווי פיישי תמני מאה רבנן.

רב הונא הוה דריש את דרשתו לציבור התלמידים, בתליסר אמוראי. שהיה ציבור גדול והעמיד שלשה עשר "אמוראים", המשמיעים בקול את דבריו, כל אחד לקבוצה אחרת.

כי הווי קיימי רבנן ממתבתא דרב הונא ונפצי גלימייחו, ומנערים את בגדיהם, הוה סליק אבקא היה עולה אבק, וכסי ליה ליומא, ומכסה את אור היום. ואז אמרי במערבא, בארץ ישראל: קמו ליה רבנן ממתבתא דרב הונא בבלאה.

כי מיפטרי רבנן מבי רבה ורב יוסף — הווי פיישי ארבע מאה רבנן, וקרו לנפשיהו "יתמי", שהיו מועטים לעומת קודמיהם.

כי הווי מיפטרי רבנן מבי אביי, ואמרי לה מבי רב פפא, ואמרי לה מבי רב אשי — הווי פיישי מאתן רבנן וקרו נפשיהו "יתמי" דיתמי".

וכיון שהביאה הגמרא את ענין נתינת השכר מתרומת הלשכה לדייני הגזרות, מביאה הגמרא את ענינם של מקבלי שכר מתרומת הלשכה:

אמר רבי יצחק בר רדיפא אמר רבי אמי: מבקרי בהמות קדשים ממומין, שבירושלים, היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה.

אמר רב יהודה אמר שמואל: תלמידי חכמים המלמדין הלכות שחיטה לכהנים, היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה.

אמר רב גידל אמר רב: תלמידי חכמים

המנורה ומזבח הזהב], ואחד לפתחו של אולם [שהיה לפני ההיכל].

ב' פרוכות היו בדביר, בין ההיכל ובין קודש הקדשים.

שהיתה פרוכת אחת בסמוך לקדש הקדשים ולאחריה היה רווח של אמה, ולאחריה היתה פרוכת נוספת, בסמוך להיכל. ועשו כך, היות ובבית ראשון היה מבדיל בין ההיכל לקודש הקדשים קיר ברוחב אמה, ובבית שני, שהיה גבוה מאד, לא יכלו להעמיד את הקיר, והשאירו רווח של מקום ריק במקום הקיר, ועשו שתי פרוכות משני צדי החלל הריק.

וב' פרוכות היו כנגדן — בעליה שמעל הדביר וההיכל, כדי לתחום את מקום העליה שמעל להיכל ומקום העליה שמעל הדביר, כי קדושת העליה היא כקדושת המקום שתחתיה.

תנו רבנן: נשים המגדלות בניהן בטהרה כדי שיהיו בניהם ראויים למעשי פרה אדומה,⁽⁵⁾ היו נוטלות שכרן מתרומת הלשכה.

אבא שאול אומר: נשים יקרות נדיבות שבירושלים היו זנות אותן, ומפרנסות אותן.

בעא מיניה רב הונא מרב:

המלמדים הלכות קמיצה לכהנים, נוטלין שכרן מתרומת הלשכה.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: מגיחי ספרים שבירושלים, היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה.⁽³⁾

אמר רב נחמן אמר רב: נשים האורגות בפרכות שבמקדש, נוטלות שכרן מתרומת הלשכה.

ואני אומר: מקדשי בדק הבית, הואיל ופרכות — תחת בנין עשויות, ולכן דינן כבנין, שנבנה דוקא מכסף של בדק הבית.⁽⁴⁾

מיתיבי לרב נחמן אמר רב, מהא דתניא: נשים האורגות בפרכות, וכן בית גרמו שהיו ממונים על מעשה לחם הפנים, ובית אכטינס שהיו ממונים על מעשה הקטרת — כולן היו נוטלות שכרן מתרומת הלשכה!

ומשנינן: התם שם מדובר בפרכות דכבי, של שערי העזרה, שלא היו תחת הבנין.

דאמר רבי זירא אמר רב, שלשה עשר פרכות וילונות היו במקדש שני:

שבעה כנגד שבעה שערים של העזרה.

אחד לפתחו של היכל [אשר בו היו השולחן

3. רש"י מבאר שהפקירו חכמים את תרומת הלשכה עבור מגיחי ספרים לכל אדם. והראשונים ביארו שהמדובר בספרי התורה אשר בעזרה.

4. והחזון איש כתב, שהגהתם של הספרים שייכת גם לדיני הקרבנות הכתובים בספרים.

5. רש"י מבאר שלמעשה לא היו צריכים לתניקות טהורים, שהרי אפשר לטהר את עושי

3. רש"י מבאר שהפקירו חכמים את תרומת הלשכה עבור מגיחי ספרים לכל אדם. והראשונים ביארו שהמדובר בספרי התורה אשר בעזרה.

4. והחזון איש כתב, שהגהתם של הספרים שייכת גם לדיני הקרבנות הכתובים בספרים.

4. הפרכות שבבנין הינן חלק מהבנין, ולכן הן